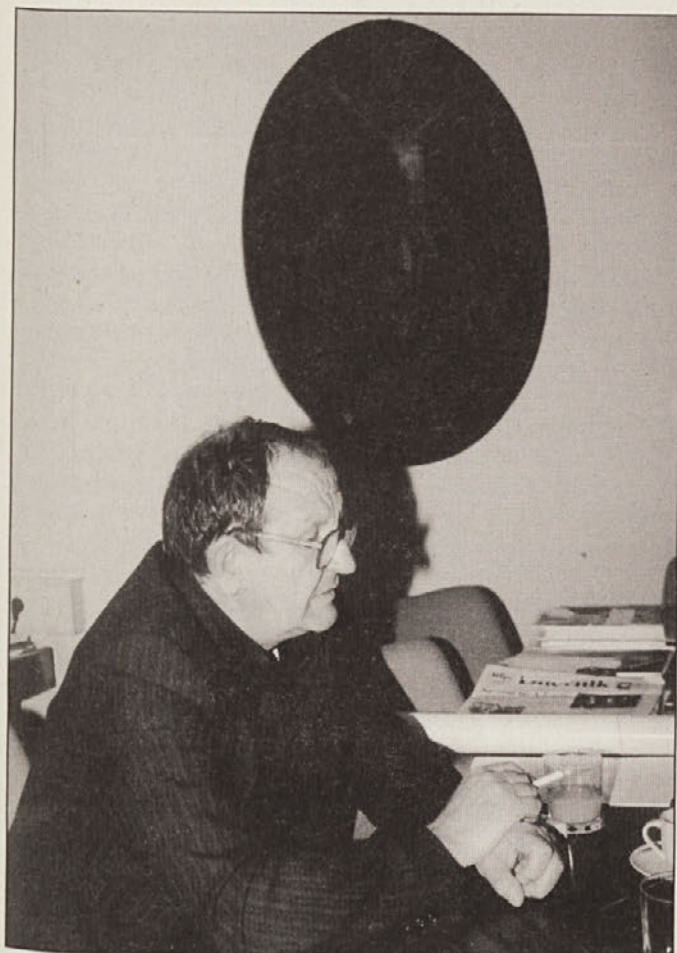

INTERVJU. Dr. IVAN SEDEJ

**Ravnatelj
Slovenskega etnografskega muzeja**

*Dr. Ivan Sedej
foto: Aleš Gačnik, november 1994*

A.G.: Spoštovani gospod dr. Ivan Sedej, kateri stroki v vašem življenju posvečate več pozornosti, umetnostni zgodovini ali etnologiji?

I.S.: Ne bi ločeval teh stvari. Pri umetnostni zgodovini sem etnolog in pri etnologiji sem umetnostni zgodovinar. Seveda mi pri likovnih kritikah pogosto očitajo, da so preveč etnološke. Zakaj pa ne? To je pač moja legitimna pravica in upam, da prinaša nekaj novega.

R.M.: Če spremljamo vašo publicistično dejavnost, opazimo, da v zadnjem obdobju objavljate več prispevkov, ki so vezani na umetnostno zgodovino kot na etnologijo. Ali gre za splet naključij ali pa se lažje lotevate likovnokritičkih tem, ker vam zaposlitev v muzeju, posebej v zvezi z organizacijskimi napori, jemlje preveč energije?

I.S.: Gotovo, saj imam z organizacijo in tehničnimi birokratskimi podrobnostmi toliko opravka, da mi ostaja malo časa. Dokler sem bil konzervator za etnološke spomenike na Zavodu, sem se bolj iz veselja ukvarjal tudi z likovno kritiko. Zdaj je prišlo do podobne situacije, saj sem v izrazito etnografski službi. Med službovanjem v Moderni galeriji pa me je veliko bolj vlekelo k etnologiji, k pisanju etnoloških tekstov. Seveda so to čista naključja. V zadnjem času bil

skoraj prisiljen pisati o dveh umetnostnih temah. Monografija o Janezu Ljubljanskem bo izšla v kratkem.

Sicer pa so te stvari tako zelo povezane, da jih sploh ne kaže deliti, še posebej če gledaš nanje malo bolj antropološko. To je pač problem, ne interdisciplinarnosti, ampak širšega pogleda na manifestacije, ki me zanimajo.

A.G.: Med vašo plodno profesionalno kariero ste si gotovo ogledali veliko zanimivih muzejev, tako pri nas kot na tujem. Zanima me, kateri izmed njih so vam najljubši oz. po vašem mnenju najboljši?

I.S.: Ko sem še bil zaposlen kot konzervator na Republiškem zavodu za spomeniško varstvo, so me od vseh muzejev najbolj pritegnili muzeji na prostem na Norveškem. Zaradi spleta srečnih okoliščin sem bil tam mesec dni in sem si ogledal nekaj odličnih muzejev na prostem, od centralnega v Oslu do pokrajinskih oz. krajevnih. Med njimi me je v tistih časih - okoli leta 1970 - najbolj navdušil muzej na prostem v Lillehamerju. Predvsem zato, ker je za razliko od ostalih muzejev na prostem kazal malce drugačno podobo. Niso namreč predstavljali le kmečke arhitekture, ampak tudi plemiško in cerkveno. V Oslu recimo je šlo za starinoslovski pogled - od najstarejše do novejše, predvsem kmečke arhitekture, od arhaične napol jamske stavbe iz 12. stoletja do objektov iz 19. stoletja. V Lillehamerju pa so poskusili tudi s socialnimi prerezi.

V drugačen kontekst sodi Musée de l'Homme v Parizu. Obnovljene postavitve pa žal še nisem videl. Odlične muzeje je imela bivša DDR.

Zelo zanimiv se mi je zdel Etnološki muzej na Dunaju. Navsezadnje vse, kar hranimo pri nas, izhaja iz podobne oz. prav iste tradicije. Gre tudi za podobne probleme. Zanimivo je, da je bilo do srede sedemdesetih let izredno plodno sodelovanje med etnologi v Avstriji in pri nas. Vodila ga je starejša generacija iz narodopisnega inštituta pri SAZU, Kuret, Matičetov in drugi, v okviru združenja Alpes Orientalis. Kasneje je vnema zamrla.

Zanimivo je recimo, da nisem videl nobenega italijanskega etnografskega muzeja in še marsičesa drugega.

A.G.: Kaj pa v Sloveniji? Kateri muzej vam je - poleg vašega - najljubši oz. najbolj simpatičen, najboljši po vaših kriterijih? Morda zbirka.

I.S.: To je pa težko reči. Zelo dober je Pokrajinski muzej v Mariboru, ki predstavlja kompleksen pregled dogajanja na Štajerskem - od umetnosti do etnologije; pa recimo muzej v Kraju s sijajno in lepo predstavljeno zbirko. Tudi večina teh muzejev ima premalo prostora. Po svoje zanimiv je muzej v Škofji Loki - no, tam sem bil celo eno leto v službi. Posebno pozornost zasluži tudi koprski muzej, posebej lepo je urejen etnografski del... No, težko je ocenjevati...

A.G.: Kdaj pa ste bili prvič v Slovenskem etnografskem muzeju, kot obiskovalec?

I.S.: Zdi se mi, da je to bilo leta 1942, morda leto ali dve kasneje. Takrat so nas šolarje peljali v muzej in v spominu so mi ostali - jasno, kot otroku - predvsem starinski topovi, oklepi in seveda mamut! Na drugem obisku pa so me navdušili mostičarji, kajti tam je bila krasna maketa mostišča - takrat sem seveda že bral Jalenove Bobre. V zvezi z etnografijo me v tistem času ni nič posebej pritegnilo. Spominim se vitrin z nošami, to je pa tudi vse.

IZ OČI V OČI

A.G.: Ali nam lahko - predvsem za mlajše bralce Glasnika - na kratko predstavite vašo strokovno pot do ravnatelja Slovenskega etnografskega muzeja?

I.S.: V prvi službi - to je bilo leta 1961 v Škofji Loki - sem bil najprej šest mesecev kustos-etnolog, potem je prišlo do čudnih reorganizacij, tako da je muzej hkrati postal tudi Zavod za spomeniško varstvo za občino Škofja Loka. Zato sem bil naslednjega pol leta kustos-etnolog in konzervator za etnološke spomenike. Potem sem šel v službo v Zavod SRS za varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti, kot se je takrat ta institucija imenovala. Tam sem bil 19 let, do leta 1980. Od tam sem šel v Moderno galerijo za nekakšnega vicedirektorja, kjer sem preživel en mandat, potem pa sem eno leto vodil oddelek za raziskovanja. Nazadnje sem se prijavil na razpis za ravnatelja etnografskega muzeja in sedaj čakam, da se mi izteče drugi mandat in da počasi izprežem.

A.G.: Zamina me, če je mogoče govoriti na eni strani o nekem zlatem obdobju SEM-a in na drugi strani o krizi SEM-a?

I.S.: Bojim se, da zlatega obdobja SEM-a ni bilo, že iz čisto preprostega razloga, ker nikoli ni imel toliko prostora, da bi lahko kaj pokazal in da bi tako svoje zbirke ali svojo dejavnost na kakršen koli način pozlatil. Zdi se mi pa, da je - tako kot vso muzealstvo - na nek način v permanentni krizi in da bodo navsezadnje - če boste vprašali starejše ali mlajše kolege - vsi govorili o krizi. Ko sem prišel v muzej, so starejši kolegi govorili o krizi, ki jo preživljajo muzeji; tudi sam sem - in ne samo jaz - govoril, da živimo v kriznem obdobju. Če boste vprašali mlajše, boste dobili isti odgovor. To je nekaj podobnega kot permanentna revolucija.

R.M.: Ali mislite, da lahko govorimo le o krizi te institucije, ali pa gre za nekakšno permanentno marginalizacijo etnologije kot stroke?

I.S.: Zdi se mi, da je to bistveno vprašanje, a ne gre samo za našo stroko, velja tudi za druge stroke. Če vzamem muzejsko dejavnost in galeristiko, potem lahko rečem, da so si nekoliko boljši položaj vzpostavile edino galerije. Predvsem zato, ker so zelo zgodaj začele komunicirati s svetom in se odpirati o sveto, vzemimo Moderno ali Narodno galerijo - slednja je v posebnem položaju. Stara umetnost je v splošnih predstavah umetnikov in v zavesti ljudi velika dragocenost, pogovarjati se je namreč mogoče tudi o vrednosti, o stotisočih markah, kar za druge zbirke ne velja.

A.G.: Ali gre pri SEM-u res samo za krizo prostora ali pa morda tudi za krizo pomena in vloge vašega muzeja?

I.S.: Mislim, da gre za vse. Res pa je, da bi lahko delali drugače, če ne bi bili v taki prostorski stiski, res je tudi, da je prostorska stiska vir obupa in angažmaja v smereh, ki so za stroko navidez irelevantne. Imel sem precej lepe načrte, kako bi v naši hiši še dvignili strokovnost, kako bi začeli, ne bom rekel, delati na novo, ampak da bi vsaj razčistili vrsto stvari. Vseh teh osem let pa ne počenjam drugega, kot da se ženem za novimi prostori, za denarjem, za plače in za tiste majhne naloge, ki bi jih radi izpeljali, za razstave, terensko delo...

R.M.: Ali mislite, da državna kulturna politika ves čas ni imela posluha za te stvari, ali pa lahko vendarle govorimo tudi o nesposobnosti in neznanju etnologov pri lobiranju v teh sferah?

I.S.: Res je, da prav duhovito ne znamo lobirati. Nihče od etnologov ni nikoli imel kakšnih pretirano tesnih zvez z oblastjo in s politiki, tudi takrat ne, ko 'smo bili vsi politiki'.

R.M.: Kako naj se stroka odziva na spremenjene politične razmere?

I.S.: Obnašati bi se najbrž morali drugače. Toda politične razmere ne bi smele vplivati na stroko. Treba je delati pošteno in se spraševati o stroki in njenem mestu. Če bi imeli prostor, bi lahko predstavili tisto, kar si predstavljamo pod besedo muzej. Če pa bi imeli prostor in muzej, bi lahko tudi lobirali in 'se tržno obnašali', kar niti ni ne vem kakšna umetnost. Če pa nimaš osnove, je to silno težko.

A.G.: Ali se lahko strinjate z mnenjem, da se v dobro gostilno in dober muzej gre - metaforično rečeno - čez sedem hribov in dolin?

I.S.: Ne vem. Kulturna birokracija pozna in občuduje tuje muzeje, domačih ne. Čudi se, recimo, pedagoškim dejavnostim v tujih muzejih, ki so pri nas na isti ravni - vendar tega uradništvo ne ve in nam ponuja že zdavnaj uresničene 'ideje', ker pač ne ve, da tudi v naših muzejih otroci rišejo, se pogovarjajo, poslušajo, da se gredo 'workshops' tudi pri nas itd. To pomeni, da uradniki ne hodijo v domače muzeje, ampak na ekskurzije v tujino. V Louvru seveda občudujejo slike, doma pa bi najbrž radi videli grafikone, diarame, makete, fotografije umetnin itd., ki bi kazale 'kompleksno podobo'?

A.G.: Bolj ko se na nek način Evropa združuje in univerzalizira, večji pomen se pripisuje prav etnografskim muzejem. Zdi se mi, da bi morali biti etnografski muzeji že po svoji naravi zagovorniki regionalizma in lokalizmov. Zanima me, ali ste si kdaj prizadevali, da bi Slovenski etnografski muzej locirali neke izven Ljubljane?

I.S.: Ne vem, kaj vprašanje pomeni? Ali mislite, da lahko lokalizme in regionalizem lažje predstavljate na Ptuj kot v Ljubljani? Gre za problem kritične mase, za problem Univerze, za komunikacije. Nimam nič proti, zaradi mene bi lahko dober etnografski muzej postavili tudi na madžarski meji, ne vem pa, zakaj bi se selili; in zakaj ne gre, recimo v bližino Kumrovc - v Podčetrtek - Oddelek za etnologijo, ki ima prav tako kot SEM opravka z regionalizmi, lokalizmi itd.?

A.G.: Sedaj bi se dotaknili zbirk, predmetov. Zanima me, po kakšnem sistemu pridobivate predmete za muzejske zbirke?

I.S.: Jedro muzeja so, tako kot v večini muzejev po svetu, kolekcije. Glede na kolekcije imamo pregled nad tem, kar imamo in kaj manjka ter katera področja so slabše pokrita, tako da potem poskušamo zapolnjevati te kolekcije z novimi nakupi. Včasih seveda pride tudi do presenetljivih odkritij, pri katerih moraš reagirati takoj. Tako smo recimo na področju ljudske umetnosti pred nekaj leti pridobili pet originalnih in podpisanih grafičnih plošč za tiskanje jaslic iz začetka 19. stoletja.

Poskušamo tudi ažurirati zbirke, da se ne bi ustavili pri zatonu tradicionalne družbe in pri začetkih industrializacije. Vendar pa je slediti sodobnosti na nek način nemogoče.

A.G.: Ali zbirate tudi predmete iz sedanjosti?

I.S.: Nekaj gotovo tudi, toda vse to povezujemo predvsem z raziskovalnimi ali posebnimi nalogami. Zbiramo recimo noše iz polpreteklega časa. Iz obdobja tik po vojni smo zelo pozno začeli zbirati material, kot so živilske karte, UNNRA pakete ameriške pomoči, ki so bili prvi stik Slovencev z družbo izobilja! Zbiramo stvari, ki so relevantne za podobo življenja v nekem določenem času - ne samo na kmetih. Imamo zbirko, ki pokriva segmente polpreteklosti in preteklosti. Veliko stvari pa je nedodelanih. Stvar našega sodelovanja z etnološko stroko je odpirati nova problemška polja. Tudi SEM naj bi izzvali k novim in zanimivim raziskavam. Zunanji raziskovalec lahko sodeluje z muzejem, tako da svojo raziskavo udejanji s predmeti, da pripravi razstavo. Če se tako odpre nov prostor, potem lahko predmete shranimo v muzeju. Sam vidim edino v tem možnost sledenja sodobnim pojavom.

A.G.: Ali zbirate kakšne predmete, ki so povezani z muzično oz. popularno kulturo in produkcijo?

I.S.: Razmišljali smo recimo o pralnem stroju. Mogoče bi bilo smiselno dobiti prvi pralni stroj, ki je bil izdelan na našem terenu, pa recimo prvi pralni stroj, ki je prišel k nam. Vprašanje pa je, če kaže hraniti samo tega ali slediti pralnim strojem. Ali je to stvar Tehničnega muzeja ali našega? Pralni stroj je seveda vplival na spremembo življenja. Isto je recimo s pojavom pomivalnih strojev, ogrevanja na plin, kuhanja na plin... Kje imamo skladiščne prostore? Kompletna ljubljanska javna skladišča bi bila premalo, če bi hoteli slediti glavnim trendom v preobrazbi vsakdanjega življenja na Slovenskem skozi industrijo in industrijske predmete.

R.M.: Eno je zbiranje, tisto, kar pa je verjetno možno, je dokumentiranje vseh teh pojavov in procesov. Ali se na nivoju dokumentacije ukvarjate s tem?

I.S.: Do določene mere prav gotovo, ampak seveda v okviru nalog in interesov. Ampak kaj izbrati, kaj zbirati? Najbolj preprosto je počakati sto let, da večino robe vzame hudič in potem zbereš tisto, kar je ostalo.

R.M.: Govorimo o predmetih, o materialni dediščini. Nas kot etnologe pa vendarle zanima življenje na nivoju vsakdanjosti, skratka vsebinska plat nekih kulturnih paradigem bivanja.

I.S.: Da, se popolnoma strinjam, vendar muzej hrani materialno dediščino!

A.G.: To pomeni, da se ves čas zastavlja vprašanje predmeta. Ali bi lahko podali definicijo, kaj je to etnološki predmet?

R.M.: Ali je etnološki predmet zgolj predmet materialnega značaja?

I.S.: Ne. Vic je v tem, da je vsak predmet, ki ga vzameš v roke, etnološki predmet. Za muzej je to predmet materialnega značaja, ki ga lahko primeš v roke. Vzrok za nastanek muzejev in spomeniškega varstva je v varovanju dediščine, torej predmetov, ki naj bi bili nekako relevantni ali dragoceni za kulturo, zgodovino in tako naprej. Zato mi nismo muzej prihodnosti, nismo muzej sedanjosti, smo muzej preteklosti. Obrnjeni smo nazaj, v zgodovino.

Že predmeti ki jih uporabljamo danes, so predmeti preteklega časa. Bojim se, da je muzej sedanjosti nekakšna fikcija in da smrdi po muzeju prihodnosti.

Kar pa zadeva razmišljanja o politizaciji prostorskih problemov SEM-a, sem iskreno prepričan, da jih ne bi bilo, če bi se zanj zavzela "levica". Kar me moti, je izjemna nesramnost pseudolevice, ki bruno v svojem očesu interpretira kot kontaktno lečo!

R.M.: Kot umetnostni zgodovinar ste se na terenu - dobesečno na ulicah - gotovo srečali z grafiti. Zanima me, ali so grafiti pojav, ki naj bi zanimal SEM, Moderno galerijo ali koga drugega?

I.S.: Prav gotovo nas zanimajo. Kustodinja Tanja Tomažič je fotografirala te grafite in imamo kar lepo zbirko. Govorijo pač o nekem času, stiskah, o odnosih med različnimi starostnimi skupinami, o politiki itd., so skratka kar zanimiv dokument. V muzej pa sodijo predvsem 'sneti' grafiti!

R.M.: In to delate načrtno?

I.S.: Da. Grafite in politične plakate dokumentiramo načrtno. Ena od kustodinj se s tem ukvarja kot z nalogo. Pri muzejstvu je največji problem, da ga preveč slepo enačimo s temeljno stroko. Muzejska dejavnost je precej ožja od neke

stroke. Etnologija je eno, etnološki muzej pa je vendar nekaj drugega; upoštevati moramo predvsem načela varovanja kulturne (materialne) dediščine. Tudi dober dokument pa je konec koncev material.

A.G.: Ali ste seznanjeni s švedskim dokumentacijskim sistemom SAMDOK in njegovo filozofijo?

I.S.: Ne, kratic si nisem nikoli zapomnil.

A.G.: V vašem delu se prepleta uporaba dveh metodologij oz. znanstvenih disciplin, umetnostne zgodovine in etnologije. Ali bi lahko izpostavili, recimo, pet najpomembnejših kriterijev, po katerih bi kazalo zbirati predmete? Običajno gre za kriterije, kot so starinskost, lepota, redkost, pogostnost...

I.S.: To so seveda klasični kriteriji! Tipika ali pogostnost, lahko rariteta, lahko oblikovanost... So pa odvisni od zbirke, od tega, kaj želiš izpopolniti v muzeju in kaj napraviti z muzejem. Kolegi so mi velikokrat očitali, da me (na terenu) zanimajo predvsem oblikovane hiše. Stvar je taka, da so bile kajže običajno zelo enolične in si jih pač naštel, arhitektura pa ima določen individualen zven, a se hkrati v tipičnih parametrih prav nič ne razlikuje od likovno bolj skromnih stvari. In če že izbereš nek tipičen tloris, potem je veliko pametneje izbrati primer, ki ti veliko pove še o umetnosti tistega časa. Predvsem pa - ni receptov!

A.G.: Ali menite, da metodologija dela v SEM-u sledi vsaj razvoju slovenske etnološke stroke?

I.S.: O tem raje ne bi govoril, ker se bomo začeli prepirati.

R.M.: Izbira muzejskega predmeta je kompleksen proces in narekuje nek določen način prezentacije gradiva, kajti selekcija je jedro vsakega racionalnega početja. V kakšni meri potem način izbire deformira pogled na dejansko življenje v preteklih dobah?

I.S.: Vsaka selekcija podoba deformira, to je klasična ugotovitev, ki sem jo že ne vem kolikokrat ponovil. V muzeju so, recimo, zbrane predvsem okrašene stvari iz vsakdanjega življenja. Zato je muzej pač imel v svojih zbirkah več oblikovane keramike, težko pa je bilo najti recimo komplet železnih loncev, ki so se uporabljali v določenem času. V našem stoletju, ko so pripravljali zbirke, je bil železni lonec še v rabi, bil je del živega interiera in za muzej je postal zanimiv šele takrat, ko jih je že začelo zmanjkovati. Tako pametni verjetno nismo, da bi vnaprej vedeli, kaj je treba hraniti in zbirati.

Kar zadeva kompleksno predstavitev "načina življenja", pa le to: gre za stvar, recimo, etnološke ali antropološke stroke, za sintezo najrazličnejših raziskav. En od segmentov je najbrž tudi muzej s svojimi specifikami, predvsem pa s PREDMETOM.

R.M.: Ali je mogoče na podlagi metodološko bolj usreznih paradigem vendarle slediti trendom sprememb v vsakdanjem življenju, tako da bi lahko pravočasno ujeli trenutek izginjanja neke sestavine?

I.S.: Bojim se, da bo to zmeraj zelo spolzko področje, pri katerem ne bo nikoli mogoče doseči optimuma.

A.G.: Če bi SEM prišel do prostorov v tem trenutku, če bi torej imeli dovolj prostora, kakšne socialne sloje skozi zgodovino bi lahko predstavili obiskovalcem glede na obstoječe gradivo?

I.S.: Zelo dobro lahko prikažemo življenje v predindustrijski dobi na Slovenskem, gre predvsem za prikaz kmečkega sloja, za obrti in druge dejavnosti. Zelo težko pa bi prikazali življenje višjih slojev, saj je tovrstni material zbran v drugih muzejih. Če bi hoteli prikazati vsi muzeji prav

IZ OČI V OČI

vse (vsak muzej naj bi bil kompleksnega značaja), ne bi potrebovali specializiranih muzejev, ampak bi lahko ostali kar pri enem.

SEM hrani predvsem predmete, vezane na preteklost t.i. kmečke kulture, na staro obrt, fužinarstvo in stvari, ki bi jih lahko dali (pogojno) prišteli k nekakšni 'delavski kulturi', čeprav gre predvsem za kulturo 'podjetnikov' (Kropa, železarstvo).

A.G.: Kaj po vašem mnenju manjka, razen ustreznih prostorov, SEM-u, da bi lahko bil 'pravi' muzej?

I.S.: Bojim se, da smo čisto pravi pravi muzej. Po ničemer se bistveno ne razlikujemo recimo od novejših muzejev. Zanimivo je, da je čisto novi 'postmoderni muzej' ATP (Musée des arts et traditions populaires) v Parizu, ki ga slavijo kot zadnji krik dogajanj v etnološki muzeologiji, muzej kolekcij! S kolekcijami na ustvarjalen način prepušča obiskovalcu, da si sam ustvarja sliko o dogajanju v preteklosti!

R.M.: Ali ste vi osebno zadovoljni s formalno konstitucijo SEM-a glede na kustodiate? Ali v tem trenutku pogrešate kakšen kustodiat?

I.S.: Mislim, da je sploh največ nesporazumov prav pri kustodiatih. Če bi hoteli pokriti vsa področja, potem nam manjka vsaj še sto kustosov, ker bi navsezadnje lahko vso stvar razparcelirali, tako da bi en kustos skrbel za lonce, drugi za kruh, en za hrastove, drugi za smrekove skrinje in tako naprej. Šlo bi predaleč!

R.M.: Ves čas se vrtimo okoli akutnega problema SEM-a že od ustanovitve dalje, problema prostora. Vsi ravnatelji SEM-a doslej so se pritoževali nad tem. Vseeno bi vas prosil za kratek pregled historijata te zadeve.

I.S.: Že dr. Niko Županič je bil leta 1922 podnajemnik v tej hiši, kajti takrat se je začela zbirka dotedanjega Deželnega muzeja deliti. En del, ki naj bi bil po takratnih pogledih etnološki, je pripadel Etnografskemu muzeju, ostalo je šlo v Narodni muzej, ki je še zmeraj malo ohranjal strukturo kompleksnega deželnega muzeja. Leta 1944 se je ločil še Prirodoslovni muzej.

A.G.: Mogoče bi kazalo v nekaj stavkih osvetliti osnovne točke strategije vašega boja za prostor SEM-a, izpostaviti najpomembnejše akcije in reakcije stroke in javnosti na ta večna prizadevanja.

I.S.: Od Nika Županiča do moje malenkosti in mojega naslednika - upam, da bo kmalu - je vseskozi prisoten permanenten boj s financirji. Vseskozi govorimo o nacionalnem interesu. Toda na naše pobude zelo resnih reakcij ni bilo. Po letu 1990 se nam je zdelo, da imamo nekaj možnosti v izpraznjenih vojašnicah. Takoj smo vrgli oko na sosednjo stavbo, na Mladiko, lepo Fabianijevo arhitekturo. Tudi prostorske možnosti so v Mladiki zelo velike, zlasti če bi zasedli obe stavbi, eno za upravo in del depoja ter spremne dejavnosti, druga pa bi bila namenjena predvsem zbirkam.

Šli smo po legalnih poteh, najprej smo se obrnili na Odbor za kulturo pri Skupščini in moram priznati, da so nas vsi načelno podprli, vendar ni bilo konkretnih reakcij. Medtem ko nam je kulturna birokracija obljubljala raj na zemlji, je pač življenje teklo naprej. Ministrstva so si razdelila prostore, tako da smo lepo izviseli. Takrat smo se odločili za javni nastop, za medijski cirkus, ki nam je deloma uspel. Poskusili smo tudi z različnimi pismi solidarnosti in peticijami, toda to ni nikogar prizadelo! Imeli smo tudi manifestacijo pred parlamentom, kjer se je zbrala kar pomembna kulturna smetana, a to vendarle ni bilo dovolj. Stvar pa je vendarle prišla v zavest ljudi in SEM se je dovolj pogosto pojavljal v medijih, da so se stvari začele premikati naprej. Odgovorni so začeli vsaj razmišljati, da bi začeli reševati prostorske

probleme muzejev, kajti nismo sami, v prostorski stiski sta tudi Narodni in Prirodoslovni muzej. In potem je prišla na vrsto pobuda za selitev na Metelkovo.

R.M.: Za trenutek bi se ustavil še ob manifestacijah oziroma ob pisnih podporah SEM-u. Vsaj nekateri kolegi smo imeli neprijeten občutek, ker je SEM podprla predvsem desno usmerjena populistična politika. Ali je bila to mogoče karta, na katero je SEM naiavno - ali kakorkoli že - stavil v smislu nekakšnega političnega lobiranja v danem trenutku, ali pa je pri osrednjih političnih strankah dejansko prišlo do ignorance?

I.S.: Prvič, vprašanje zastavljate, kot da bi bila desnica nekaj slabega. To ni res. Nenazadnje pri nas niti ne vemo, kaj je levo in kaj desno. Pri nas ima v rokah denar 'levica', ki manipulira s kapitalom. To počne v svetu desnica!

Mi se seveda nismo poskušali naslanjati na katerokoli stranko, desne stranke pa so očitno uvidele nek prostor, ki bi se ga dalo zapolniti in izkoristiti. To nam je zelo škodilo. Zato se je potem vsa leva stran nenačelno postavila nasproti SEM-u! Največ pa smo pravzaprav izgubili mi, SEM.

Nisem desničar, še manj pa levičar. Sem konservativec!

R.M.: Gotovo je bilo mogoče tudi kako drugače apelirati na slovensko javno sceno - mimo političnih strank oz. politizacije.

I.S.: Seveda smo poskušali!

R.M.: Ali smo etnologi sploh sposobni lobirati znotraj državnega aparata, ki skrbi za kulturo, mislim na Ministrstvo?

I.S.: Bojim se, da ne. Poskušali smo. Seveda pri tem ni bistveno, kdo je trenutno na oblasti, ker gre za državno birokracijo in interese strokovnih služb.

R.M.: Prišlo je torej do odločitve, ki zaenkrat kaže, da je dokončna. SEM torej dobi prostore na tistem delu Metelkove, ki v tem trenutku še ni zaseden, Mladika ostane državni birokraciji. SEM sprejema to odločitev?

I.S.: Saj jo mora!

A.G.: In kako se konkretno pripravljate na to možno selitev?

I.S.: Kar zadeva naš depo, so stvari urejene. Pripravljamo se na najbolj nujni del, na selitev muzeja po kolekcijah. To bomo počeli počasi, sukcesivno, kar pomeni, da bomo vsakomur, ne samo etnologu, ki se zanima za preteklost večinskega dela prebivalstva in njegovo kulturo, ponudili vpogled v to, kakšen material imamo zbran. Drugi del bo zaokrožen prikaz načina življenja - ne bi rad uporabljal te sintagme, saj puhlo pokrije vse ali pa nič - oz. postavili bomo nekakšen zgodovinski pregled od naselitve Slovencev pa do današnjega časa. Nekakšen lok.

A.G.: Kako pa pripravljate koncept bodočega SEM-a, sami, individualno, s kustodiat, s fakulteto, z inštituti?

I.S.: Zaenkrat gremo skozi zbirke, ker si moramo tudi sami priti na jasno, kaj imamo, ker nam ni vseeno, ali dobimo (recimo) 2000 ali 5000 m². Pripravljeni smo na to, da bo postavitve muzeja - naša usmeritev je lahko le delovna - naloga celotne etnološke stroke. V Muzejskem svetu smo se dogovorili, da bomo pritegnili fakulteto, inštitut in ljudi iz lokalnih muzejev. Preden se začnemo resno pogovarjati, pa bi morali imeti na mizi, ne bom rekel vizijo, ampak vsaj grobo gradivo in idejo.

R.M.: Ali govorimo o stalni zbirki ali o kombinaciji stalne zbirke in tematskih razstav?

I.S.: To bo stalna zbirka, ostal pa bo še sorazmerno velik prostor za tematske razstave. Na Metelkovi je celo več fizičnega prostora kot v Mladiki.

A.G.: Če ni prevelika poslovna skrivnost, kakšen bo SEM jutri?

I.S.: Ne vem.

A.G.: Ali pomeni selitev SEM-a v nove prostore na Metelkovi tudi reorganizacijo muzeja? Zanima me, če bo sedanja delitev dela po kustodiatih lahko kos izzivom, nalogam in potrebam, ki jih prinaša 21. stoletje?

I.S.: Bojim se, da ne. Potrebna bo reorganizacija. Hvala bogu, da mi čez slabo leto poteče mandat, potem pa še eno leto in moja poklicna kariera bo tudi končana! Predvsem sem dobra duša in kakršnekoli kadrovske čistke mi ne pridejo niti na misel.

R.M.: Kljub temu pa verjetno imate kakšno vizijo o tem, kako bi bilo mogoče delo SEM-a bolj operacionalizirati in racionalizirati.

Muzej je ustanova, ki zbira, varuje in hrani predmete materialne (recimo ji etnološke) dediščine. Osnove za zbiranje in za oblikovanje natančnih kriterijev (ki so vedno le približni, predvsem pa so spremenljivi) daje vsakemu tipu muzeja predvsem temeljna stroka, ki pa ne sme nikoli pozabiti na temeljno funkcijo muzeja. Vsi reformatorji slovenskih muzejev malce nedoločno govorijo o "sodobnih", novih prijemih, o dosežkih stroke itd., in se sramujejo, da naši (recimo: etnografski) muzeji predstavljajo predmete pretežno kmečke provinience. Vsi bi namesto predmetov raje videli diaramo, makete, grafikone, računalniške simulacije itd. Enake ideje imajo reformatorji tudi o slovenskih galerijah, najbrž pa bi debelo gledali, če bi Prado, Louvre, Britanski muzej in podobne inštitucije razstavljene predmete, recimo Partenonski friz, Mono Liso itd., nadomestile z grafikonom, ki bi govoril o načinu življenja Mone Lise in o družbenih razmerjih v Periklejevem času. Na prvem mestu je vedno najbolj zgovoren dokument, to pa je predmet. Vse ostalo je razlaga in zapis pod črto, ki ga vsaka nova generacija dopolni ali pa zamenja, tako kot ostajajo v ruskih etnografskih muzejih predmeti na svojih starih mestih, zamenjali pa so rahlo slaboumne "marksistične" komentarje.

I.S.: Nedolgo tega sem nekje bral, da reorganizacije ponavadi pomenijo veliko nemoč stroke. Kadar stroka nrkne, se začne reorganizirati. Sam se spomnim recimo reorganizacij v Moderni galeriji, Loškem muzeju, kjer sem delal... To je pošastna zgodovina reorganizacij in poskusov, kako bi nekaj zelo lepo organizirali, v resnici pa za vsem skupaj stoji nemoč. Če pustiš ljudem delati v stroki približno tisto, kar najraje delajo, in če jih pri tem vzpodbujaš, potem organizacija pride sama. Na nekakšno brezprizivno racionalnost pri reorganizaciji ne dam nič. Vsaj po mojih izkušnjah se je izkazalo, da je vsaka reorganizacija v muzeju ali pri spomeniškem varstvu, ki sem jo doživel, poslabšala stanje.

R.M.: Zelo bi se strinjal z vašimi tezami o reorganizacijah kot takšnih, pa vendar obstaja tudi možnost širitve programov. Kakšne možnosti širitve obsega dela v SEM-u pa lahko vidite v neposredni bodočnosti?

I.S.: Tu je nekaj čisto pragmatičnih in tudi nekaj čisto iracionalnih stvari. Upoštevati je treba, kaj si od SEM-a recimo želi široka kulturna javnost in kaj si želi etnološka stroka. Ti dve pričakovanji se le delno pokrivata. Kajti del populacije, ki sploh ve, da SEM obstaja - o tem si ne kaže delati iluzij - bi rad videl nošo, pa panjske končnice, slike na steklo, bohkov kot ali starinsko orodje; medtem ko si želi stroka videti nekaj drugega. Moramo pokazati, kaj imamo!

Kar se je pri nas nabralo materiala, pač pokriva kulturo in življenje deprivilagiranih slojev v preteklosti. Za tisti del etnologije, ki ga zanima preteklost, je ta material skorajda nedostopen. Zelo težko je priti do pametne rdeče niti v depoju, če ni vsaj nekje postavljen izbor iz kolekcije, ki te usmeri, da lahko iščeš naprej.

A.G.: To se pravi, da bo podoba SEM-a na nek način usmerjena k predmetom, ne pa tudi k rekonstrukcijam oziroma k ambientalnim postavitvam?

I.S.: Ne. Ambientalne postavitve so del predmeta samega. Predmet je najlepše predstavljen, če je predstavljen v ambientu. In materiala imamo dovolj, da bi lahko postavili veliko avtentičnih ambientov. Zato si bo v ilustracijo treba pomagati s kakšno diaramo, tudi s kakšnimi maketami. Govoriti recimo o kulturi, ne da bi predstavili stavbarstvo, urbanizem, kulturno krajino itn., je nemogoče. To pa so stvari, ki jih lahko prikažemo s fotografijami, s filmom, predvsem pa z maketami in reliefi...

R.M.: Kaj pa sodobna tehnika?

I.S.: Video, film, računalnik... Saj se nič ne bojimo kakršnekoli sodobne tehnike. Bojim se pa, da si mnogi predstavljajo, da boš s sodobno tehniko nadomestil predmet. S tem se pa ne strinjam.

A.G.: Ali selitev SEM-a na Metelkovo pomeni tudi nov način komuniciranja SEM-a z javnostjo? Kakšna bo potem njegova vloga znotraj etnološke stroke, znotraj muzejske mreže in znotraj družbe v celoti?

I.S.: Znotraj etnološke stroke bi srčno rad videl, da bi bil SEM tista zbirka materialnih virov, ki jih uporablja etnološka stroka. Seveda stroka vpliva tudi povratno.

O mreži muzejev pa imam svoje mnenje. Danes, v 20. stoletju na silo vzpostavljati nekakšno mrežo se mi zdi rahlo nesmiselno, ker muzeji - in to velja povsod po svetu - niso zrasli kot rezultat birokratske volje ali začrtane mreže, ampak spontano. In pri nas se mi zdi, da je noro postavljati nov muzej v Zgornjem Kašlju, kjer nimajo še niti enega predmeta, imajo pa že direktorja in tajnico in fikus. Ali ima to smisel?

Sprašujem se, kaj je to mreža? Poleg tega pa so nam od zakona o varovanju naravne in kulturne dediščine ostale spomeniškovarstvene upravne funkcije in naloge. Teh pa muzej ne sme imeti. Ravno obratno! Muzej stvari zbira in jih 'skriva' ter varuje v svojih depojih (in zbirkah).

Pri mreži je ves čas glavni problem v financiranju. Nihče ne govori o vsebini. Sicer se pa na strokovnih kolegijih v muzejih skorajda nikjer več ne pogovarjajo o stroki.

R.M.: Zanima me, kakšno je vaše mnenje o muzeju na prostem, kar je stara tema razprav etnologov in tudi SEM-a?

I.S.: No, tukaj sem doživel evolucijo. Najprej sem bil navdušen nad regionalnimi muzeji, ker sem svojo kariero pač začel v Škofji Loki. Potem sem bil na republiškem zavodu, imel sem pregled nad celo Slovenijo. Zato se mi je zdelo pametno, da bi imeli neko centralno institucijo, poleg nje pa še regionalne muzeje na prostem. Danes se pa bojim, da bomo o tem toliko časa govorili in pletli, da ne bo kaj dati v tak muzej. Še zmeraj navijam za regionalne in za osrednji muzej na prostem. Tu pa je spet nekaj pragmatike. Konec koncev muzeji na prostem niso nastali zaradi stroke, ampak zaradi nacionalnega ponosa, zaradi turizma...

A.G.: Katere tuje muzejske inštitucije so vaši najpomembnejši strokovni in poslovni partnerji?

I.S.: Münchenski narodni muzej, Dunajski etnološki muzej, Budimpeštanski muzej in še nekaj manjših ustanov; nekaj zvez imamo s Francijo, z Musée de l'Homme, precej pa s tujimi regionalnimi muzeji. Naša dokumentacija ima

IZ OČI V OČI

precej tesne zveze z nekaterimi angleškimi muzeji, dovolj aktivni smo seveda tudi v ICOM-u. Včasih smo imeli zelo dobre zveze z Beogradom, Novim Sadom in Zagrebom. No, z Zagrebom še vzdržujemo stike, manj je volje na obeh straneh za medsebojne izmenjave, do česar pa bo počasi vendarle prišlo. Poslovnost pa je poglavje zase.

R.M.: Muzej neevropskih kultur Goričane je še zmeraj sestavni del SEM-a. Ali bo ostalo tako?

I.S.: Zaenkrat kaže tako, čeprav bi se uslužbenci tam morda radi osamosvojili, kar popolnoma razumem. Če gledamo na SEM kot na slovenski etnološki muzej, pa si ga je težko predstavljati brez Knobleharjeve ali Baragove zbirke in brez predstavitve prodora oz. razgleda Slovencev po svetu in vplivov, ki so jih ti stiki prinesli.

R.M.: Prej ste rekli, da gledate na stvari precej antropološko, in me zanima, če si morda predstavljate na Slovenskem kakšno možnost paralele Muzeju človeka (Musée de l'Homme)?

I.S.: Tisti muzej je univerzalen in pokriva vse, od Amazonke do slovenskih panjskih končnic. Pred davnimi leti so nas namreč prosili, naj jim jih nekaj pošljemo. Žal smo jim poslali nekaj najslabših. Škoda. To je tudi en od pokazateljev naše majhnosti. Da, morda bi bil možen Muzej človeka za teritorij, ki ga pokrivamo. Tako ali drugače.

A.G.: Kako pa je s pred leti prisotno idejo o celostni zgodovini Slovencev? Ali je to danes realnost?

I.S.: Bojim se, da je to še zmeraj utopija. To pa reš zaradi prostorskih možnosti Narodnega muzeja, tudi če se izselita SEM in Prirodoslovni muzej. Celostni zgodovinski muzej je mogoče postaviti šele takrat, ko imaš urejene vse nacionalne muzeje - kot recimo v Budimpešti.

SEM, Ljubljana, 7. november 1994

spraševala sva

Aleš Gačnik (=A.G.)

Rajko Muršič (=R.M.)

IŠČE SE!

Osnutek za

IDEJNO STRUKTURO ZNAKA

Slovenskega etnološkega društva

Zahteva se:

Pametna in uporabna ideja za rešitev celostne vizualne podobe Društva - znak/simbol in ime -, ki naj izhaja iz:

- a. tradicionalnih možnosti (znak, risba, vezana na predmetno kulturo, živi, neživi in astralni svet...)
- b. možnosti abstraktnega oblikovanja (logotip in/ali znak)
- c. vmesnih (svobodnih) variant

Dovoljuje se:

skica, osnutek, z besedami opisana rešitev

Nagrajuje se:

1. nagrada = 25.000 SIT
2. nagrada = 10.000 SIT
3. nagrada = brezplačna (častna) enoletna članarina za SED in naročnina za Glasnik SED

Piše ali riše in pošlje naj se:

na naslov Društva (Rajko Muršič)
v Pokrajinski muzej na Ptuj (Aleš Gačnik)
do 15. 1. 1995

IO SED